

روش دستیابی به مبانی طراحی و معماری

نویسنده

معماری سهیلی فرد

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۹

سرشناسه	: سهیلی فرد، مهدی، ۱۳۶۸-
عنوان و نام پدیدآور	: روش دستیابی به مبانی طراحی و معماری / نویسنده مهدی سهیلی فرد؛ ویراستار علمی محمد قنذاقی، ویراستار ادبی ریحانه شیخ سفلی، معصومه اشتری ماهنی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۳۸۹ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۱۷۶-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۸۷ - ۳۸۹.
موضوع	: معماری -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: Architecture -- Qur'anic teaching
موضوع	: معماری -- طراحی
موضوع	: Architectural design
شناسه آروده	: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کلاسیک	: BP۱۰۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۴۰۳۰۲

روش دستیابی به مبانی طراحی و معماری

نویسندگان: مهدی سهیلی فرد

ویراستار علمی: محمد قنذاقی

ویراستار ادبی: ریحانه شیخ سفلی - معصومه اشتری ماهنی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه‌نور

صفحه آرا: علی مهدی‌زاده

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه -

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۱۷۶-۶

قیمت: ۷۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳ نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

سخن ناشر

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی به عنوان سازوکاری علمی و سازمانی در توسعه ادبیات راهبردی و آموزش مدیران عالی کشور در حوزه مسائل راهبردی، دفاعی و امنیتی، با بهره گیری از بنیان‌ها و نظریه‌های بومی، درصدد تدوین راهبردهای تعالی بخش به منظور تحقق اهداف منبعث از رسالت و مأموریت علمی خویش است.

این دانشگاه و پژوهشگاه از مراکز علمی کلیدی و حساس در عرصه مسائل راهبردی است که با برپا شدن تشکلات و راه اندازی آن پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در صحنه آموزش مسائل دفاعی - امنیتی به منظور کادرسازی متناسب با اهداف مقدس جمهوری اسلامی در سطوح مدیران عالی کشوری و لشکری پیش قدم بوده و وظیفه خطیر خود در جهت آموزش فرماندهان و مدیران عالی رتبه کشور را سرلوحه تمامی برنامه‌ها قرار داده است.

این امر هنگامی مهم تر می نماید که با توجه به پرهوشی و عمیق به پیرامون کشور، منطقه و جهان داشته باشیم؛ چراکه با ظهور تهدیدات نوین در عرصه بین الملل، لزوم داشتن چنین کانونی برای به هنگام نگاه داشتن مدیران عالی و فرماندهان نظامی کاملاً ملموس خواهد بود. از سوی دیگر ایده ایجاد تمدنی بزرگ موجب می شود تا این تلاش و تعهد موجب توسعه همکاری‌ها و ترغیب سازمان‌هایی گردد که برای پیروزی این هدف متعالی و ایجاد تحول در برنامه‌ها و فعالیت‌ها تولید و توزیع ادبیات راهبردی را بر عهده نمایند.

با نگرش به این رویکرد و اهمیت موضوع، لزوم تولید و توزیع ادبیات راهبردی در دانشگاه و پژوهشگاه که ماحصل تلاش اساتید و فرهیختگان متخصص در علوم راهبردی و دانش آموختگانی است که با نهایت تلاش و کوشش مدت زمان مفیدی از دوران زندگی خود را جهت فراگیری مفاهیم و اصول علوم راهبردی و تدوین رساله دکتری در دانشگاه و پژوهشگاه طی نموده‌اند، نمایان می گردد.

در این راستا مرکز انتشارات راهبردی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی در سه حوزه مدیریت راهبردی، دفاع ملی و امنیت ملی با اهتمام به برنامه‌ها و در چارچوب اهداف و مفاهیم عالیه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تدابیر رهبر معظم انقلاب اسلامی و فرماندهی کل قوا حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی، سعی در انتقال مفاهیم و آموزه‌های خود به سطوح مختلف مدیران و ارکان جامعه داشته و در این بستر دست‌های پرتوانی که نیل به این اهداف را تسهیل می‌نمایند به گرمی می‌فشارد.

و ما توفیقنا آلا بالله علیه توکلنا و الیه فنیب

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۷	تشکر و قدردانی.....
۱۹	پیشگفتار.....
۲۱	چکیده.....
۲۵	فصل اول: فرآیند طراحی.....
۲۸	سامانه‌های معماری.....
۲۸	سامانه زمینه.....
۳۰	سامانه کالبد.....
۳۱	سامانه فضا (عماورد).....
۳۲	فرآیند طراحی در این پژوهش.....
۳۶	بررسی فرآیند طراحی سامان.....
۳۷	تحلیل فرآیند طراحی سامانه‌ای.....
۳۹	فصل دوم: بستر تفکر و ساختار طراحی.....
۴۱	یکپارچه‌سازی.....
۴۱	چیستی یکپارچه‌سازی و فرآیند طراحی سامان.....
۴۲	چیستی یکپارچه‌سازی و بررسی نظام طراحی، خلقت.....
۴۵	فصل سوم: تعریف نظم، تلاش برای کشف روابط.....
۴۸	در بطن مسئله خلقت.....
۴۹	آیه ۲۴ از سوره (الحشر) موجود زنده قرآن.....
۵۳	معرفی فرآیند خلقت به زبان قرآن کریم.....
۵۲	خالق.....
۵۹	بارئ.....
۶۴	مصور.....
۶۹	فصل چهارم: بررسی رابطه خالق، خلق و مخلوق (هنرمند، هنر و اثر هنری).....
۷۲	گفتار نخست: نظریه‌های خلق، خالق و مخلوق.....
۷۲	خالق و خلقت.....
۷۵	وجه تمایز خالق و مخلوق چیست.....
۷۷	تصور درست از خدا و خلق.....
۷۷	خلقت، وجود و ماهیت.....

۷۸	خالق و مخلوق، واجب الوجود، ممکن الوجود.....
۸۰	مثال‌هایی درباره‌ی نسبت خالق و مخلوق.....
۸۱	خلقت، ملاک احتیاج به علت.....
۸۲	خالق و خلق، احسن الخالقین.....
۸۶	گفتار دوم: فلسفه اشراق سهروردی.....
۸۶	فلسفه‌ی اشراق.....
۸۸	اشراق: خلقت به مثابه نور.....
۹۲	میراث سهروردی.....
۹۳	خلقت و وجود در حکمت اشراق.....
۹۴	رابطه‌ی نور و وجود (خلق).....
۹۴	خلقت و اصالت وجود در فلسفه سهروردی.....
۹۵	بررسی عبارات سهروردی در خصوص خلق، وجود و ماهیت.....
۹۶	بازکاوی عبارات سهروردی در مورد نحوه‌ی وجود.....
۹۶	خلقت: مؤثر در نظام هستی نور است.....
۹۷	خالق، آغاز و انجام یا وجود.....
۹۷	خلقت و مخلوقات: انتولوژی شیخ سهروردی.....
۹۷	رابطه‌ی خالق با خلق و مخلوقات.....
۹۸	زیرساخت فعلی اشراق در نظریه فعلیت بالرضا.....
۹۹	خلقت به مثابه فیض.....
۱۰۰	نقد فاعلیت بالعنایه توسط شیخ اشراق.....
۱۰۰	روش فلسفی اشراقی.....
۱۰۲	نسبت خلقت با خالق: عشق.....
۱۰۳	آفرینش و چگونگی خلقت.....
۱۰۵	مراتب خلقت.....
۱۰۷	ازلی و ابدی بودن خلقت.....
۱۰۸	گفتار سوم: حکمت متعالیه ملاصدرا.....
۱۰۸	حکمت متعالیه.....
۱۱۰	حکمت متعالیه و تصویرسازی هستی‌شناسانه از نسبت خالق با خلق.....
۱۱۲	تبیین کلی ملاصدرا از نسبت حق با خلق.....
۱۱۳	خلقت: عین الربط بودن وجودات امکانی.....
۱۱۴	خالق: تبیین‌های ملاًصدراً از توحید افعالی.....
۱۱۵	تبیین اول ملاًصدراً از توحید افعالی.....
۱۱۷	تبیین دوم ملاًصدراً از توحید افعالی.....
۱۱۷	تبیین رابطه‌ی خداوند با مخلوقاتش.....

۱۲۱	رابطه‌ی اسباب و افعال الهی.....
۱۲۲	اسباب، مسخر خالق.....
۱۲۴	اسباب، مظاهر اسماء و صفات خالق.....
۱۲۵	رابطه‌ی مخلوق و خالق: نقد دیدگاه معتزله.....
۱۲۶	رابطه‌ی مخلوق و خالق: نقد دیدگاه اشاعره.....
۱۲۸	رابطه‌ی مخلوق و خالق: دیدگاه حکما و خواص اصحاب امامیه.....
۱۲۹	دیدگاه مختار ملاصدرا برای تبیین رابطه‌ی مخلوق و خالق.....
۱۳۲	رابطه‌ی خالق و مخلوق: توحید افعالی و فعل قبیح.....
۱۳۴	خلقت و خالقه: صفات فعلیه‌ی حق و مسئله‌ی آفرینش.....
۱۳۷	موقعیت وجودی جهان آفرینش و بدو و ختم آن.....
۱۴۰	جمع اندیشه‌ی ملاصدرا در باب رابطه‌ی خلق، خالق و مخلوق.....
۱۴۲	گفتار چهارم: تطبیق آراء مبروری و ملاصدرا در باب رابطه‌ی علم خالق به خلق و مخلوقات.....
۱۴۲	علم خالق.....
۱۴۳	علم حضوری و حصولی.....
۱۴۴	اقسام علم حضوری.....
۱۴۶	صفات علمیه‌ی خالق.....
۱۴۷	علم تفصیلی و اجمالی خالق.....
۱۵۲	علم خالق در فلسفه‌ی اشراق و حکمت اشراقیه.....
۱۵۵	تلفیق آراء متفکرین و آیه ۳۵ سوره النور.....
۱۵۷	روش بررسی روابط.....
۱۶۱	گام نخست: واژه شناسی مفهومی.....
۱۶۱	بررسی آراء متفکرین.....
۱۶۵	واژه شناسی آیه ۳۵ سوره النور.....
۱۶۹	گام دوم: بررسی تطبیقی آراء متفکرین و موارد بیان‌شده در آیه ۳۵ سوره النور.....
۱۷۱	نتیجه‌گیری مرتبط با رابطه خالق، خلق و مخلوق.....
۱۷۳	فصل پنجم: ساماندهی به روش نشانه محور (بهره‌گیری از دعای جوشن کبیر).....
۱۷۷	بررسی دعای جوشن کبیر در توزیع صفات بر پدیده‌ها.....
۱۷۹	بررسی صفات از سمت خداوند نسبت به پدیده‌ها.....
۱۷۹	يَا مَنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا.....
۱۸۰	يَا مَنْ جَعَلَ الْأَرْضَ مَهَادًا.....
۱۸۳	يَا مَنْ جَعَلَ الْأَشْيَاءَ أَزْوَاجًا.....
۱۹۲	يَا مَنْ جَعَلَ الْجِبَالَ أَوْتَادًا.....

۱۹۴	یا مَنْ جَعَلَ الْقَمَرَ نُورًا.....
۱۹۵	یا مَنْ جَعَلَ الْمَلَائِكَةَ رُسُلًا.....
۱۹۷	یا مَنْ جَعَلَ السَّمَاءَ بِنَاءً.....
۱۹۸	یا مَنْ جَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا.....
۲۰۱	یا مَنْ جَعَلَ اللَّيْلَ لِبَاسًا.....
۲۰۲	یا مَنْ جَعَلَ النَّوْمَ سُبَاتًا.....
۲۰۴	یا مَنْ جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا.....
۲۰۷	یا مَنْ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا.....
۲۰۸	بررسی صفات از سمت پدیده‌ها نسبت به خداوند.....
۲۰۸	یا مَنْ جَعَلَ كُلَّ شَيْءٍ لِعَظَمَتِهِ.....
۲۱۱	یا مَنْ اسْتَسْلَمَ كُلُّ شَيْءٍ لِقُدْرَتِهِ.....
۲۱۲	یا مَنْ نَفَذَ فِي كُلِّ شَيْءٍ أَمْرَهُ.....
۲۱۴	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ يُشْعُرُ بِخَلْقِهِ.....
۲۱۶	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ صَانِعٌ لِرَبِّهِ.....
۲۱۸	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ قَائِمٌ بِهِ.....
۲۱۹	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ كَائِنٌ لَهُ.....
۲۲۰	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ مَوْجُودٌ بِهِ.....
۲۲۱	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ مُنِيبٌ إِلَيْهِ.....
۲۲۲	یا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ.....
۲۲۵	یا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ.....
۲۲۷	یا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.....
۲۲۸	نتیجه‌گیری بررسی دعای جوشن کبیر.....
۲۳۳	فصل ششم: بررسی فرآیند خلقت و نحوه همسازی صفات و کارکرد پدیده.....
۲۳۵	شهادت طبیعت در هماهنگی با خورشید (بررسی تطبیقی جریان صفات خداوند در طراحی هماهنگ با خورشید).....
۲۳۶	هدف از بررسی.....
۲۳۷	مسئله اساسی و پرسش‌های اصلی و فرعی در نظم‌بخشی میان اجزاء پدیده‌ها.....
۲۳۸	اهداف اصلی و فرعی در بررسی موضوع.....
۲۳۹	فرضیه‌های مسئله.....
۲۳۹	روند بررسی مسئله و جریان تطبیق با محوریت بررسی اسماء.....
۲۴۰	قاسط.....
۲۴۶	معز.....
۲۵۸	مجیب.....

۲۶۲	 مانع
۲۶۵	 قریب
۲۷۱	 خیر
۲۷۸	 مالک
۲۸۳	 مولی
۲۸۹	 حفی
۲۹۲	 متقن
۲۹۴	 ایده تا طرح برگرفته از بررسی صفات و روابط میان سامانه‌ای
۲۹۹	 فصل هفتم: در بجه‌ای رو به ایجاد روابط
۳۰۱	 پیچیدگی رامل
۳۰۲	 مجموعه‌های مؤثر و تأثیر پذیر
۳۰۳	 نگارش روابط میان رامل مؤثر و تأثیر پذیر
۳۰۴	 ایجاد هماهنگی عملکرد
۳۰۵	 مسیر علوم در ایجاد روابط
۳۰۵	 طراحی پارامتریک (علمی) مسیر برآیند کاوش روابط
۳۰۹	 تناسبات در روابط
۳۱۱	 فصل هشتم: رمزگشایی روابط و تناسبات اسماء الحسنی
۳۱۳	 بررسی روابط و تناسبات اسماء الحسنی در دعای جبرئیل کبیر به روش الگوریتمیک
۳۱۵	 نحوه تعریف روابط شکلی (کالبدی) میان اسماء الحسنی
۳۱۶	 الگوریتم تعریف روابط و تناسبات میان اسماء الحسنی
۳۱۸	 معرفی تکمیلی الگوریتم جهت استفاده کاربران
۳۲۵	 توزیع روابط میان اسماء الحسنی (خروجی الگوریتم در بخش مدل‌ساز روابط)
۳۳۵	 توزیع تناسبات میان اسماء الحسنی (خروجی الگوریتم در بخش مدل‌سازی سلسله)
۳۴۷	 فصل نهم: بررسی اسامی مرتبط با مسئله دفاعی، امنیتی، نظامی (دانا)
۳۵۰	 بررسی اسم «مؤمن» برگرفته از ریشه مشترک با «امنیت»
۳۵۲	 مغنی
۳۵۶	 ودود
۳۶۲	 حکیم
۳۶۳	 رافع
۳۶۵	 صبور
۳۶۶	 رثوف

۳۶۷	اصول برگرفته از بررسی اسم «مؤمن»
۳۶۹	بررسی اسم «قادر» در راستای واژه اقتدار
۳۷۰	علیم
۳۷۲	مُحیی
۳۷۳	اصول برگرفته از اسم «قادر»
۳۷۵	نتیجه گیری
۳۸۳	اصول در خصوص اسماء «مؤمن» و «قادر»
۳۸۵	منابع و مأخذ

www.ketab.ir

پیشگفتار

پایایی هر شیء در نظام هستی بر مبنای مجموعه‌ای از پارامترهای منتج از تداوم هماهنگی رفتار آن شیء با حرکت قانونمند هستی شکل می‌گیرد. از این رو، وجودیت هر مخلوق، در صورت همسویی با نظم حاکم، معرف شخصیت آن خواهد بود. حال آنکه هرچه از دایره این نظم متعادل و متعامل با هدف آفرینش، خارج گردد روبه‌زوال می‌رود. بر همین اساس کشف این هماهنگی و نظم‌بخشی به آنچه به‌عنوان اثر دست بشر جهت افزایش کنیت زندگی در راستای هم‌شکل شدن با این نظم قرار دارد، وظیفه‌ی انسان هنرمند است. از این رو پژوهش حاضر، با مبنا قرار دادن بررسی آیه‌ی «هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ»، به‌عنوان رویکرد اصلی، با هدف بررسی شخصی از فرآیند طراحی معماری قدم در مسیر درک صحیحی از ویژگی‌های خداوند عزوجل متعالی‌ترین معمار گذاشته و با استناد به ساختار و مفهوم صفات و اسماء الحسنی، در سه مرحله‌ی جهت طراحی معماری و بسترسازی مبانی قابل تکیه ارائه می‌دهد. در این مسیر، در مرحله‌ی نخست، فرآیند طراحی و پاسخی که تا به امروز بدان داده شده است مطرح می‌گردد. در مرحله‌ی بعدی دغدغه‌ی اصلی پژوهش در بررسی مفهومی رابطه‌ی خلق، خالق و مخلوق به‌مثابه هنر، هنرمند و اثر هنری، عنوان می‌شود. در مرحله‌ی تکمیلی با استناد به دو نگرش حکمت، معنایه صدرایی و فلسفه‌ی اشراق سهروردی، در باب تفکر خلقت و رابطه‌ی هنر، هنرمند و اثر هنری را تحلیل می‌نماید. مرحله‌ی پایانی پژوهش بر اساس دو تفکر اشاره‌شده، به بحث رابطنی صفاتی می‌پردازد که خداوند برای مخلوقات خویش در نظر گرفته است و با استناد به روابط میان صفاتی که فی‌مابین خالق، خلق و مخلوق در دعای جوشن کبیر به آن‌ها اشاره‌شده، رویکرد طراحی روابط میان سامانه‌ای را برای فرآیند طراحی معرفی می‌نماید.

در این پژوهش بررسی مفهومی برگرفته از کلام موجود زنده‌ی قرآن، در کنار تحلیل تفاسیر و تلاش‌های محققان مسلمان صورت پذیرفته، سپس با هدایت ذهن نسبت به

اصالت طراحی سامانه‌ای، رویکرد مزبور توضیح داده می‌شود. پس از توضیحات مرتبط با هر صفت، بنا بر دریافت از مطالب بیان‌شده، تحلیل روابط میان صفات و تشکیل زیرسامانه‌های طراحی لحاظ‌شده و در نهایت آنچه به دست خواهد داد، نوع نگرش به طراحی معماری و فرآیند آن خواهد بود. از این‌رو نحوه‌ی برداشت و الگونگاری از ساماندهی آفرینش با تکیه بر صفات و اسماء‌الحسنی در مسیر تعریف ساختاری یکپارچه برای طراحی معماری معرفی می‌گردد.

نتایج حاصل در این پژوهش، حاصل تدبیر و تفکر در آیات موجود زنده‌ی قرآن و دعایی است که همواره به‌عنوان صورت کاملی از روابط میان صفات خداوند و معرفی خالق هستی شکل گرفته است. آنچه بیان می‌گردد، گذر افکار از قلب و ذهن است که با نگرشی هدفمند در اسماء‌الحسنی گره خورده است. از این‌رو، به باور این پژوهش، مطالعات انجام‌گرفته تنها قطره‌ای از بیکار نشانه‌هایی است که از برای تدبیر در هستی‌نهادینه‌شده و بررسی در این حوزه هیچ‌گاه مرز پایانی نخواهد داشت و همواره در راستای قرارگیری در مسیر عشق به خالق هستی، پایا و رواست.

مهدی سهیلی فرد

پژوهشگر حوزه فرآیند طراحی یکپارچه

تابستان ۱۳۹۸ شمسی